

elkkwartaal

uitgegeven door de Evangelisch-Lutherse Synode | jaargang 7, nr. 4 | december 2007

Halvering Lutherse synode
Afscheid Klaas Zwanepol
Opnieuw: homoseksualiteit

elkkwartaal verschijnt vier keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan degenen, die ingeschreven staan in het register van evangelisch-lutherse leden in de Protestantse Kerk in Nederland. Overname van artikelen is toegestaan, mits vermeld wordt uit welk nummer van elkkwartaal deze afkomstig zijn.

Redactie

C. Aartsen-Kraaypoel,
A.T.P. Bouwman (hoofdred.),
D. Böhlen (voorz.), A. Eventhuis,
T. J. Everaarts-Bilyam (secr.),
E. de Fouw, D. Leker,
M. M. B. van der Meij-Steinstra.

Redactieadres

Mw. Praxedis Bouwman
Ruitenborghstraat 37
7721 BB Dalfsen
e-mail:
praxedisbouwman@praxedisproducties.nl

Opzeggend nummer

Inleveren bij de redactie voor
13 februari 2008.

Adreswijzigingen

Wij verzoeken u voor adreswijziging en aan- of afmelding altijd gebruik te maken van het adres op de adresdrager of envelop waarin u Elkkwartaal ontvangt.

Website

Dit nummer en vorige nummers
Elkkwartaal zijn te raadplegen op
www.pkn.nl. Klik vanaf de homepage
linksboven op Tijdschriften en daarna op
Elkkwartaal. Download daar de aflevering
die u zien wilt.

Productie

Afdeling Communicatie en Fondsen-
werving Protestantse Kerk in Nederland.

Grafische verzorging

Koninklijke BDU Grafisch Bedrijf
Barneveld.

Afschaffing: vliegvlans

© LWFI/Aleida Quintero Valdés
Mevrouw Aleida Quintero Valdés, zelf binnenlands
vluchteling in Colombia, gebruikte gedroogde bloe-
men om de voorstelling op de kerskaart van de LWF
van dit jaar te maken. Naar schatting 3,8 miljoen
Colombianen zijn in rijk land op drift geraakt door
de toenemende plaatsmisterere. De Evangelisch
Lutherse Kerk van Colombia (EELCO) en het Depart-
ment for World Service van de LWF werken samen
om interne vluchtelingenstromen tegen te gaan en
onthoedden te begeleiden en te beschermen. Het
'Escuela Taller y Casa de Capacitación Caracolí' in
Ciudad Bolívar, vlakbij de hoofdstad Bogotá, is één
van de vele projecten. Onthoedde jongeren en vrou-
wen vinden hier opnieuw grip op hun leven door
activiteiten zoals kunstnijverheid.

Het is alweer bijna Kerst!
Vandaag, nu ik dit voorwoord
schrijf, is het de eerste Advent.

Een grijze regenachtige dag. Vanmor-
gen werd in 'mijn' gemeente Zwolle
de adventtijd ingezet met het thema
'sporen van licht'. Toen ik thuisko-
mend de gisteren van zolder gebaalde
grote adventskrans ontstak, die ene
kaars, liet ik daar mijn gedachten
over gaan.

De gelachten cirkelden om iets dat
mij met enige regelmaat bezig houdt,
de positie van de lutherse traditie in
het geheel van de Protestantse Kerk.
Of liever gezegd: de Protestantse Kerk
en haar twee confessies, de gerefor-
meerde en de lutherse. In de kerkorde
liggen ze naast elkaar verankerd als
basis van de kerk, in het gevoel van

veel mensen die ik spreek (onvermij-
delijk het merendeel luthers) is gelijk-
waardigheid niet het geval.

Kijkend naar die ene kaars, wetend
dat er nog meer zullen volgen, sta ik
versteld van de kracht van een zo'n
vlammetje. Gelijkmatic, onmiddel-
lijk herkenbaar, symbool voor zoveel
meer dan het vlammetje. Eigenheid,
sterk, brandend te midden van de
grote hoeveelheid kaarsen met kerst.
Voor mij staat het voor wat tradities,
luthers, gereformeerd, katholiek,
noem maar op te bieden hebben. Laat
maar zien, die sporen van licht, ieder
vanuit de eigen kracht. In de hoop
dat de ander ook welkom is.
Namens de redactie wens ik u een
zalig kerstfeest en een goed 2008.

Praxedis Bouwman

Bij dit nummer van Elkkwartaal treft u een envelop aan over de
Actie 1+. Jaarlijks vraagt de Lutherse Synode uw steun voor het
werk van ontwikkelingssamenwerking. Doe mee en geef gul voor
de Actie 1+.

Inhoud

Mediatie: een vrolijke ruil.....	3
Nieuwe structuur synode	4
Klaas Zwanepol met emeritaat: 'Het lef om luthers te zijn'.....	5
Europese integratie is ook zaak van kerken.....	8
25 ^{ste} gezamenlijke zeemansdienst in Rotterdam.....	9
Kerstboodschap LWF.....	10
Symposium 'Wij zijn ook katholiek'.....	11
Tweede ontmoeting met gereformeerde bonders.....	12
Promotie van Uwe Hummel en Tuhoni Telaumbanua.....	14
Dick Troost veertig jaar cantor-organist in Ede.....	16
Lutherse Schaakdag 2008.....	17
Gebrandschilderde ramen in Documentatieblad.....	17
Terug op de gesprekstafel: homoseksualiteit.....	18
Elk-wartaal.....	20
Oproep: Wie herkent dit gelegenheidsglas.....	21
Berichten en Agenda.....	22
Studiedag vrouwenbond: 'Heeft God ook de lach geschapen?'.....	22
Fonds voor studie in het belang van de lutherse traditie.....	23
Krskrskort.....	24
Boek over Hersteld Evangelisch-Luthers te Amsterdam.....	26
Kwartjes: websites over geloof.....	28
16+ weekend.....	28
LWF en WARC steunen integratie confessies.....	29
Boek: Martin Luther, zijn leven, zijn werk.....	30

Meditatie bij 2 Korintiërs 8 : 9

Een vrolijke ruil

Ten slotte kent u de liefde die onze Heer Jezus Christus heeft gegeven: hij was rijk, maar is omwille van u arm geworden opdat u door zijn armoede rijk zou worden.

Wat een prachtig kerstbeeld. Bijna romantisch. Rijk en arm en arm en rijk. Kijk eens om je heen – armoede en welvaart. Waar gaat het goed met mensen, waar gaat het niet goed? Waar leven mensen in armoede en waar leven mensen in rijkdom? Wat betekent dat voor mensen? En hoe komen de verschillende ervaringen samen – bijvoorbeeld ook in de gemeente? In de dienst of ook in de kerk als geheel? Hoe kan de gemeente omgaan met de armen en rijken en hoe ontmoeten deze elkaar in de kerk? Kunnen zij elkaar wel ontmoeten?

De sociale regelgeving verandert voortdurend. Het gaat steeds meer om motiveren dan om ondersteunen. Alleen wanneer je zelf verandering in je situatie wilt brengen word je daarin gestimuleerd. Minder wanneer er geen verandering meer te verwachten valt. Dok wordt naar iedere persoon als individu gekeken – je bent zelf voor je eigen welvaart verantwoordelijk. Solidariteit lijkt geen modern woord meer.

De kersttijd is juist een tijd van collecten, van gaven, van goede doelen.

Maar hierin ligt ook een probleem. Er leven niet alleen positieve gevoelens bij geven en nemen. Geven wordt vaak als verplichting beleefd. En mensen zijn bang, dat de goede doelen, waarvoor zij willen geven, misschien helemaal niet zulke goede doelen zijn. En bij de ontvangers ontstaat afhankelijkheid. Mensen worden passief. Zij worden gezien als object – naast het handelende subject van de gever. Omgaan met rijkdom – en dat is toch de situatie van de meesten van ons – is omgang met goederen of omgang met geld. Maar dat is uiteindelijk niets anders dan omgaan met gerechtigheid. Hoe ik met geld omga zegt iets over hoe ik met gerechtigheid omga. Geld dat ik bezit houdt ongerechtigheid in stand. Geld dat ik uitgeef verergert of verbetert de situatie.

En uiteindelijk zou het er dan om moeten gaan, wederkerigheid te herstellen. Wederkerigheid in de omgang met elkaar. Gelijkaardigheid in de relatie tussen mensen.

Al eeuwenlang staan wij voor de vraag hoe je dat kunt organiseren. Altijd wanneer het boven het niveau van familiehanden uitstijgt lijkt het moeilijk te worden. Bij Paulus gaat het niet om 'collecte', maar hij gebruikt hier in dit stuk andere woorden, namelijk: 'genade', 'zegen', 'gemeenschap' en 'dienst aan de mensen'. Zijn woorden

wijzen onze gelachten een bepaalde kant op. Ook theologisch: De rijke, die arm wordt is niet de mens Jezus, zoals wij hem tegenkomen in de vele ontmoetingen in het Nieuwe Testament. De rijke, die arm wordt is Jezus aan het kruis. Want wanneer de mens zijn leven als geschenk ziet, dan zal hij zich aan dat delen niet onttrekken – het is immers in overvloed ontvangen. Vrijwillig geven is vanuit die houding vanzelfsprekend.

Geld is daar ook een voorbeeld van. Wie geld heeft draagt ook verantwoordelijkheid. Geld is middel – geen doel. En omdat het alleen maar middel is zijn wij ook slechts beheerder van de rijkdom – en niet eigenaar. Een relatie van wederkerigheid is een relatie van nemen en geven.

Arm en rijk als begrippen kunnen veranderen. In het Oude Testament is rijkdom de zegen van God. En dat kun je aan de mensen ook zien. Wie arm is wordt daarentegen in zijn of haar existentie bedreigd. Heldere beelden.

Tegenwoordig ligt dat veel ingewikkelder. Er zitten veel meer dimensies in armoede en in rijkdom.

Kijk alleen maar naar de globale verdeling van rijkdom en armoede. Daar kun je als enkeling nauwelijks iets aan doen. Als je dan denkt aan de vrolijke ruil – dan gaat het in mijn doen om een teken. Om een teken in mijn overtuiging, dat ik alles heb ontvangen. Om een teken dat ik daarvan iets wil doorgeven.

Gezegende kerstdagen!

Detlef Bohken

Lutherse synode wordt gehalveerd

De evangelisch-lutherse synode wordt over anderhalf jaar gehalveerd van 36 leden naar 18. De vermindering van het aantal leden betekent dat ook de synodale commissie, het dagelijks bestuur, kleiner zal worden. De verandering houdt direct verband met een herbezinning op het werk en de organisatie daarvan van de synode.

Het is niet voor het eerst dat over verkleining van de synode werd gesproken. Al voor de vereniging in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) is verkennd gesproken over de structuur van de synode met het oog op de andere functie die de lutherse synode zou krijgen. Kerkordelijk gezien was het dit jaar noodzakelijk om, als de structuur moest veranderen, de knoop door te hakken. Met de nipte meerderheid van 15 stemmen voor en 14 tegen kunnen nu de procedures in gang worden gezet om vanaf de verkiezingen over anderhalf jaar een synode nieuwe stijl te hebben. Voor de fusie in 2004 was de synode het bestuur van de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden. Na de fusie bleef de lutherse synode bestaan, naast de generale synode van de Protestantse Kerk. Lutheranen wilden een eigen synode handhaven om zo op zijn minst een orgaan te houden om de lutherse traditie, als minderheid, in het geheel van de PKN binnen te brengen.

Slag en stoot

De krappe meerderheid voor de halvering doet al vermoeden dat er behoorlijk wat tegenwind was. Voor-

naamste argumenten: 'Dat de synode kleiner moet, dat is wel duidelijk, maar een visie op de nieuwe werkwijze ontbreekt.' En: 'We hebben een beleidsplan en we slagen er niet in om dat adequaat uit te voeren, kunnen we dan wel met minder mensen toe?'. De uiteindelijke stemming over de halvering gebeurde naar aanleiding van een voorstel over een eventuele nieuwe structuur van de synode waaraan een commissie sinds de voorjaarssynode had gewerkt. Een van de bezwaren tegen dat stuk was dat juist niet werd gerept over aantal leden van de synode. In dat voorstel ging het vooral over een herbezinning over hoe de lutherse traditie in de Protestantse Kerk in te brengen.

Speelruimte

Onder enerzijds gemor en anderzijds instemming werd het besluit tot halvering genomen. Het ontlokte de eerste secretaris de strenge constatering dat de besluitvorming volgens de regels was gegaan en dat, ondanks de krappe meerderheid, dit besluit een besluit is. In de beraadslagingen was al geopperd om de komende anderhalf jaar intensief te gebruiken om te experimenteren met een nieuwe werkwijze. Om alvast een

inzicht te geven in de toekomst: het woord netwerkorganisatie valt herhaaldelijk. Zowel van de zijde van de synodale commissie als van synodale leden. Een structuurcommissie die daags na de synode is samengesteld, zal met verdergaande plannen komen. In de voorjaarszitting van 2008 volgt een inhoudelijke synodale brede discussie.

Praxedis Bouwman

Klaas Zwanepol gaat met emeritaat:

'Het lef om luthers te zijn'

Het is even lastig voor professor Klaas Zwanepol (1947) om te antwoorden op de vraag hoe hij de annalen in wil gaan als hoogleraar Lutherana. Na enig nadenken:

'Als iemand die de bezinning op wat de lutherse traditie is en waar zij voor staat heeft gestimuleerd en de uitdaging had om het lutherse in een oecumenische context te plaatsen.' De opzet van het huidige onderwijs in de lutherana, het onderzoek naar het Nederlandse lutheranisme en de lutherse confessie noemt Zwanepol daarna. En: 'We hebben nog zoveel liggen uit onze geschiedenis dat erop wacht om ontsloten te worden. Jammer dat we daar pas aan zijn toegekomen op het moment dat de Evangelisch-Lutherse Kerk van het Koninkrijk der Nederlanden ten einde is.'

Luther valt niet samen met de lutherse traditie', zegt Zwanepol. 'Veel elementen van de lutherse traditie in Nederland liggen vanzelfsprekend in Luther, maar de traditie is een eigen weg ingeslagen. Soms een weg die beter is dan wat Luther bedacht had.' Voormalig hoogleraar Jan Bakker aan de Theologische Universiteit van Kampen bracht hem in het begin de fascinatie voor Luther bij. Vooral door deel te nemen aan de Leuener gesprekken - samen met zijn promotor Gerrit Hartvelt - leerde Zwanepol de lutherse traditie beter kennen. 'Ik heb de gereformeerde en de lutherse traditie in mijn eigen ziel. In de loop der jaren heb ik ze leren 'samendenken'. Je hoeft als gereformeerde niet met een karikatuur van lutheranen aan te

komen, andersom ook niet. Je maakt mij op dat punt niet zoveel wijs. Dat scheelt wel hoor.'

Luthers en gereformeerd

Voorafgaand aan het gesprek over het vervroegde pensioen van Klaas Zwanepol gaat het even over het feit dat het in het gesprek wel móét gaan over zijn gereformeerde achtergrond. Zwanepol was in 1996 de eerste hoogleraar lutherana die uit niet-lutherse huize aan het Evangelisch-Luthers Seminarium werd benoemd. Soms is hem dat nagedragen door mensen uit calvinistische kringen die het lastig vonden dat een van hen het nu voor de lutherse traditie opnam. De reactie bij lutheranen was anders: 'Ik ben hier doorgaans buitengewoon hartelijk ontvangen. Dat heb ik als

een groot vertrouwen in mij ervaren, dat heeft me goed gedaan. Alleen die lutheranen die luthers gelijk stellen met anti-gereformeerd, vertrouwden het maar amper dat een gereformeerde deze lutherse leerstoel bezette.'

Het hoogleraarschap was nooit zijn directe ambitie, maar hij solliciteerde wel, bevolgen van Luther en gefascineerd in de lutherse traditie als hij was. 'Als ik hoofddocent of zo had kunnen worden, had ik het ook gedaan. Het ging mij om de mogelijkheid tot verdere studie. Dat neemt niet weg dat het een eer was om deze post te vervullen.'

Als vanzelfsprekend werd hij luthers, want je moet in zo'n positie onder het gezag van de synode staan.

Het was met liefde en met een kanttekening, nu, elf jaar later: 'Als de lutherse liturgie in Nederland geen psalmen had gekend, had ik er moeite mee gehad.' Psalmen? 'Ook in de berijming vormen ze een taalveld waarin religieuze snaren bij mij worden geraakt. Psalmen gaan een leven lang mee, vroeger kauwde ik op woorden die ik niet kende, later kwamen die woorden terug in een begrepen betekenis.'

Als docent symboliek, maar ook als bestuurslid van de Leuener Gesprekken heeft Zwanepol zich erg ingespannen om zich eigen te maken waar de lutherse traditie voor staat.

'Intellectueel begrijpen en je echt iets eigen maken zijn verschillende dingen'. Door het contact met zoveel verschillende tradities bij elkaar heeft hij veel geleerd en dat gaat nog steeds door. Precies aangeven op welk moment hij het gevoel had dat het 'eigen' werd, kan Zwanepol niet. 'Dat soort gevoelens komt pas op wanneer je me tot een bepaalde taak roept. Het is als bij studenten die mij vragen of ze het dominee-zijn wel aankunnen. Ik zeg dan dat ze dat wel weten als ze ervoor staan.'

'In de Leuener Leergesprekken ben ik erachter gekomen welke emoties er schuilgaan onder wat in de verschillende tradities wordt 'geleerd'. Ik was één van de weinigen in gereformeerde kring die wat in de twee rijkenleer zag: omdat het rijk van God anders is, kun je open in de wereld staan. Ook de nadruk op de rechtvaardiging van de goddeloze levert een mooie combinatie op: onverzettelijk in de kern, met daaromheen heel veel ruimte. God doet anders met ons dan wij mensen kunnen doen en daarvan leven wij. Voor ons komt het erop aan om de wereld zo menselijk mogelijk te maken. Die lutherse benadering betekende voor mij als gereformeerde jongen een bevrijding. Het houdt immers in dat je de wereld niet hoeft te veroveren of te verchristelijken, maar eenvoudig 'wereld' kunt laten zijn.'

Prof. dr. Klaas Zwanepol...

Open kerkmodel

Luther heeft veel vragen ten aanzien van de kerkorganisatie laten liggen. 'Logisch', aldus Zwanepol. 'Luther wilde nooit een eigen kerk oprichten, hij wilde binnen de rooms-katholieke kerk blijven en liet dus de organisatie van de kerk over aan de vorsten. Dat is een zwakte, maar dat heeft ook iets goeds: de gedachte dat je niet per se met de bijbel in de hand de kerkelijke organisatie vorm hoeft te geven, maar dat flexibel – al naar gelang wat nodig is – kunt invullen. Dat is een voordeel als je ziet voor welke ongekende uitdagingen de kerk vandaag de dag staat.' Zwanepol ziet in de discussie over het ambt de nadelen van een gesloten

kerkmodel, alsof het allemaal vanuit de traditie vast ligt. Als voormalig adviseur van de synode van Gereformeerde Kerken zag hij hoe serieus men kwesties tussen kerkenraden en dominees probeerde op te lossen, maar ook hoe scheef het kan gaan als dat binnen bepaalde organisatorische verbanden moet gebeuren. 'Waarom zijn we zo huiverig voor het bisschopsambt? Ik vind dat we het er op z'n minst over moeten hebben. Als kerk moeten we mensen hebben die het charisma en het gezag hebben om te zeggen: 'dominee, ga maar een tijdje ergens anders werken, dat is beter voor jou en voor de gemeente.' PKN-breed zouden we over een dergelijke positie moeten durven praten

en lutheranen kunnen dat gesprek openbreken'

Onzekere lutheranen

Gevraagd naar de toestand van Nederlandse lutheranen bij zijn aantreden als hoogleraar is Zwanepol kort en krachtig: 'Onzeker. Ik voelde me daardoor uitgedaagd om uit te zoeken waarom.' Het Calimero-effect noemt hij als eerste reden. Om als minderheid te worden gehoord moet je soms hard roepen. Daarnaast hadden de lutheranen geen duidelijke identiteit. Men zag zich als een groep die voor het homohuwelijk is en een warm thuis biedt aan wie daar kerkelijk onderdak zoekt. Een groep die zich als 'vrij' en vooral niet zwaar en somber beschouwt. 'Daar is op zich niets mis mee, maar als je dan vroeg wat nou echt specifiek luthers is, dan stond men toch vaak met de mond vol tanden. Ik heb dus geprobeerd ingrediënten voor een lutherse identiteit aan te dragen en voelde (h)erkenning als je iets kon aanreiken'. Zwanepol is intussen ingenomen met de plek die lutheranen in de Protestantse Kerk in Nederland hebben bewerkstelligd. Probleem is de invulling van posities met menskracht. Hoe kom je aan dragers van de lutherse traditie? Achteraf gezien vindt hij het jammer dat hijzelf en generaties voor hem te

Loopbaan Klaas Zwanepol

1967	Eindexamen HBS-A, Johannes Calvijn Lyceum te Kampen.
1975	Doctoraal examen theologie (dogmatiek en theologie- en dogmengeschiedenis) Theologische Hogeschool Kampen.
1975-1990	Universitair docent theologie- en dogmengeschiedenis/ symboliek aan de Theologische Universiteit Kampen.
1990	Promotie aan de Theologische Universiteit: <i>Onderscheiden. Een studie naar achtergrond, motief en methode van de theologie van Gerhard Ebeling.</i>
1990	Hoogleraar Lutherana Evangelisch-Luthers Seminarium, Amsterdam en Utrecht.
2007	Hoogleraar Lutherana aan de Protestantse Theologische Universiteit/Utrecht 1996-2007.

